

Державний кредит і борг

Кредит походить від латинського “creditum”, що означає “позика”, “борг”. Цей термін також перекладається як “вірю”, “довіряю”. А тому категорія кредиту переважно розглядається економічною наукою як довіра однієї особи до іншої, на підставі якої у позику надається певна вартість у грошовій або товарній формі на тимчасове користування за відповідну плату

Призначення державного кредиту виявляється насамперед у тому, що він є засобом мобілізації державою додаткових фінансових ресурсів. У випадку дефіцитності державного бюджету додатково мобілізовані фінансові ресурси використовуються на покриття різниці між бюджетними видатками і доходами. У разі позитивного бюджетного сальдо мобілізовані за допомогою державного кредиту кошти використовуються безпосередньо для фінансування економічних і соціальних програм. Це означає, що державний кредит, будучи засобом збільшення фінансових можливостей держави, може стати важливим чинником прискорення соціально-економічного розвитку держави.

Основні ознаки кредиту :

- економічною основою кредиту є мобілізація й нагромадження тимчасово вільних коштів і формування з них позичкового капіталу;

- кредит представляє акт передачі кредитором певної суми капіталу у тимчасове користування позичальнику на умовах повернення та влатності

Державний кредит

Розподільну

Забезпечується формування централізованих грошових фондів держави або їх використання на принципах строковості, платності і повернення. Будучи позичальником держава мобілізує додаткові кошти для фінансування своїх витрат. У промислово розвинутих країнах державні позики є основним джерелом фінансування бюджетного дефіциту і посідають друге місце (після податків) у формуванні доходів бюджету

Регулювальна

Сутність регулювальної функції державного кредиту виявляється в тому, що, вступаючи в кредитні відносини, держава впливає на стан грошового обігу, рівень процентних ставок на ринку грошей і капіталів, на виробництво і зайнятість.

Контрольна

Ця функція тісно пов'язана з діяльністю і станом централізованого фонду грошових коштів. Охоплює рух вартості у двохсторонньому порядку. здійснюється не тільки фінансовими структурами, а й кредитними установами.

Як кредитор і гарант держава може позитивно впливати на виробництво і зайнятість. У промислово розвинутих країнах поширена система :

- ✓ підтримки малого бізнесу,
- ✓ експорту продукції
- ✓ виробництва в окремих галузях

Підтримка малого бізнесу передбачає, що держава бере на себе:

- ✓ погашення заборгованості банкам за кредитами
- ✓ наданими малим підприємствам у випадку їх банкрутства

У більшості промислово розвинутих країн функціонують державні або напівдержавні страхові компанії, які за низькими ставками страхують ризик неплатежу експортерам національних товарів. Цим заохочується освоєння нових ринків збуту національної продукції. Велике значення у стимулюванні розвитку виробництва і зайнятості мають кредити, що надаються державою за рахунок бюджетів або позабюджетних фондів. З їх допомогою забезпечується прискорений розвиток відповідних регіонів або необхідних напрямів економіки на тій чи іншій території.

Державні позики

Державні позики як основна форма внутрішнього державного кредиту характеризуються тим:

- ❖ що тимчасово вільні кошти населення, підприємств і організацій залучаються на фінансування суспільних потреб.
- ❖ випуск і реалізацію облігацій,
- ❖ казначейських зобов'язань
- ❖ інших видів державних цінних паперів.

Погашення позик за згодою сторін здійснюється товарними поставками чи валютою. Погашення позик і виплата процентів за ними може відбуватися після закінчення пільгового періоду, який надає відстрочення погашення позики на 3—5 років після використання кредитних коштів.

Державний кредит

```
graph TD; A[Державний кредит] --> B[Зовнішній]; A --> C[Внутрішній]; B --> D[Державні зовнішні позики надаються у грошовій або товарній формі (наприклад, кредити держав постачальників енергоносіїв). Як правило, вони бувають середньостроковими або довгостроковими. Грошові позики надаються у валюті країни-кредитора або у вільно конвертованій валюті.]; C --> E[Державні позики, перетворення частини вкладів населення в державні позики, запозичення коштів загальнодержавного позикового фонду, казначейські позики, гарантовані позики.];
```

Зовнішній

Державні зовнішні позики надаються у грошовій або товарній формі (наприклад, кредити держав постачальників енергоносіїв). Як правило, вони бувають середньостроковими або довгостроковими. Грошові позики надаються у валюті країни-кредитора або у вільно конвертованій валюті.

Внутрішній

Державні позики, перетворення частини вкладів населення в державні позики, запозичення коштів загальнодержавного позикового фонду, казначейські позики, гарантовані позики.

Облігація — найбільш поширений вид державних цінних паперів. Вона символізує державне боргове зобов'язання і надає право її власникові після закінчення певного терміну одержати назад суму боргу і проценти. Продаючи облігацію, держава зобов'язується повернути суму боргу у визначений термін із процентами або виплачувати проценти протягом усього терміну користування позиковими засобами, а після закінчення цього терміну повернути і суму боргу.

Казначейські позики як форма державного кредиту виражають відносини з надання фінансової допомоги підприємствам і організаціям органами державної влади й управління за рахунок бюджетних коштів на умовах терміновості, платності і поворотності. У нашій країні ця форма державного кредиту поки що використовується не дуже активно.

Класифікація державних позик

1

1) за правовим оформленням розрізняють державні позики, що оформляються підписними зобов'язаннями або надаються на підставі угод (безоблігаційні), і забезпечені випуском цінних паперів (облігаційні). Угодами оформляються, як правило, кредити від урядів інших країн, міжнародних організацій та фінансових інституцій. За допомогою цінних паперів мобілізуються кошти на фінансовому ринку

2

2) залежно від місця розміщення позик їх поділяють на внутрішні — на внутрішньому фінансовому ринку (надаються юридичними і фізичними особами даної країни) і зовнішні — надходять ззовні від урядів, юридичних і фізичних осіб інших країн, міжнародних організацій і фінансових інституцій;

3

За правом емісії розрізняють державні й місцеві позики. Державні позики випускаються центральними органами управління. Находження від них спрямовуються в Державний бюджет. Місцеві позики випускаються місцевими органами управління і спрямовуються у відповідні місцеві бюджети;

4

за характером використання цінних паперів бувають ринкові та неринкові позики. Облігації (казначейські зобов'язання) ринкових позик вільно купуються, продаються і перепродаються на ринку цінних паперів. Неринкові позики не допускають виходу цінних паперів на ринок, тобто їх власники не можуть їх перепродати;

5

залежно від установлення забезпеченості державні позики поділяються на заставні й беззаставні. Заставні позики відображають один з головних принципів кредитування — матеріальної забезпеченості. Заставні позики забезпечуються державним майном чи конкретними доходами. Беззаставні не мають конкретного матеріального забезпечення. Їх надійність визначається авторитетом держави її статусом у світовому співтоваристві;

Джерелами погашення державних позик

доходи від інвестування позичених коштів у високоефективні проекти;

додаткові надходження від по

економія коштів від зменшення видатків;

залучені від нових позик кошти (рефінансування боргу).

емісія грошей

Ефективність державних кредитних операцій визначається за формулою:

$$E = \frac{H - B}{B} * 100\%$$

H – надходження за системою державного кредиту;

B – витрати за системою державного кредиту.

Разом з тим сума надходжень за системою державного кредиту і перевищення надходжень над витратами за кредитними операціями не дають вичерпної характеристики їх ефективності. Слід враховувати також позитивний вплив державного кредиту на стан бюджету держави і грошового обігу, і в підсумку — на економічний розвиток суспільства.

Державний борг — це сума заборгованості за всіма борговими зобов'язаннями держави, відсотки за нею і невиконані фінансові зобов'язання держави перед суб'єктами економіки.

Тобто поділ державного боргу на внутрішній і зовнішній здійснюється залежно від того, в якій валюті номіновано зобов'язання — в іноземній чи в національній. Однак з посиленням інтеграційних процесів в економіці і випуском внутрішніх позик, номінованих у вільно конвертованій валюті, поділ державного боргу на внутрішній і зовнішній за цією ознакою став некоректним. Тому внутрішній борг — це сукупність зобов'язань держави перед резидентами, а зовнішній борг — сукупність зобов'язань держави перед нерезидентами (незалежно від того, в чій національній валюті номіновано зобов'язання).

В управлінні державним боргом України можна виділити такі принципи:

безумовності — забезпечення безумовного виконання державою всіх зобов'язань перед інвесторами і кредиторами, які держава як позичальник взяла на себе, оформляючи договір запозичення коштів;

єдності — урахування в процесі управління державним боргом всіх видів зобов'язань, емітованих як центральним урядом, так і місцевими Радами;

прозорості — дотримання відкритості і повної прозорості запозичень, починаючи від розгляду їх доцільності до остаточного погашення, забезпечення доступу.

оптимальність структури — підтримання оптимальної структури боргових зобов'язань держави за строками обігу і погашення, пом'якшення «піків» платежів; збереження фінансової незалежності — підтримання оптимальної структури боргових зобов'язань держави

залучення
коштів;

використання
коштів

повернення
боргу і
виплата
відсотків.

Процес
управління
державним
боргом включає
кілька етапів:

Державний борг
Сума заборгованості держави
своїми кредиторами

```
graph TD; A[Державний борг  
Сума заборгованості держави  
своїми кредиторами] --> B[Внутрішній борг]; A --> C[Зовнішній борг]; C --> D[Поточний борг  
• Сума заборгованості що  
підлягає погашенню в  
поточному році , й належить  
до сплати в цей період  
процентів з усіх випущених  
на даний момент позик]; C --> E[Капітальний борг  
• Загальна сума  
заборгованості і прцентів  
що мають бути  
Сплачені за позиками.];
```

Внутрішній борг

Зовнішній борг

Поточний борг

- Сума заборгованості що підлягає погашенню в поточному році , й належить до сплати в цей період процентів з усіх випущених на даний момент позик

Капітальний борг

- Загальна сума заборгованості і прцентів що мають бути Сплачені за позиками.